

Spis treści

Wstęp	11
 Rozdział I	
Historyczne korzenie i okresy rozwoju psychologii osobowości	15
1. U źródeł współczesnych teorii osobowości – wkład klasycznej psychologii	15
2. U źródeł współczesnych teorii osobowości – znaczenie analiz W. McDougalla	23
3. U źródeł współczesnych teorii osobowości – rola psychologii personalistycznej M. Calkins i W. Sterna	26
4. Ku współczesnym kształtom psychologii osobowości	30
4.1. Tradycje badawcze w psychologii osobowości	30
4.2. Okresy w nowożytnej psychologii osobowości	32
Podsumowanie	34
 Rozdział II	
Kontrowersje wokół psychologii osobowości	38
1. Wiedza potoczna a wiedza naukowa o osobowości	38
2. Przyrodniczy i humanistyczny model interpretacji osobowości	41
3. Kryteria teorii osobowości	44
4. Teoria osobowości jako ogólna teoria zachowania	47
5. O metodach stosowanych w psychologii osobowości	54
6. Perspektywy analizy teorii osobowości	58
7. Zasada wyróżniania kategorii teorii osobowości – propozycja autorska	64
Podsumowanie	68

Rozdział III

Człowiek jako podmiot i jego właściwości – dyspozycyjne podejście do interpretacji cech osobowości	70
1. Sięgając do przeszłości	70
2. Podstawowe sposoby i strategie interpretacji cech we współczesnej psychologii	72
3. Konstytucjonalne teorie osobowości	75
4. Główne wątki czynnikowej teorii osobowości H.J. Eysencka	79
5. Neurofizjologiczne podstawy ekstrawersji i neurotyzmu – kontrowersje i propozycje	84
6. Psychobiologiczna teoria osobowości C.R. Cloningera	90
7. Humanistyczne podejście G.W. Allporta	103
Podsumowanie	112

Rozdział IV

Człowiek jako podmiot i jego właściwości – leksykalno-statystyczne podejście do interpretacji cech osobowości	113
1. Czynnikowa teoria cech R. Cattella	113
2. Wielka Piątka jako efekt analiz leksykalno-statystycznych	123
3. Cechy jako właściwości interpersonalne w interpretacji J.S. Wigginsa	128
4. Cechy interpersonalne w ujęciu T. Leary’ego	130
5. Cechy jako konstrukcje społeczne	132
Podsumowanie	134

Rozdział V

Kontrowersje wokół teorii cech – sytuacjonizm a teorie cech	136
1. Sytuacjonizm jako przeciwwaga teorii cech	136
2. Sposoby rozwiązania dylematu sytuacja–cecha – w obronie teorii cech	143
3. Behawioralne modele relacji podmiot–sytuacja – sięgając ku przeszłości	148
3.1. Podejście behawioralne J. Dollarda i N. Millera	149
3.2. B.F. Skinnera interpretacja osobowości	150
4. Interpretacja relacji podmiot – sytuacja w teorii pola K. Lewina	152
5. Motywacja jako podstawa wnioskowania o cechach – cechy intencjonalne J.C. Wakefielda	156
6. Interakcyjne modele cech – ogólne współczesne trendy interpretacji	160
7. Podejście interakcyjne o sposobie rozwiązania dylematu cecha–stan	163
8. Modele oparte na społecznym uczeniu i procesach regulacji	168
8.1. Specyfika i charakterystyka zjawiska samoregulacji	168
8.2. W kierunku uczenia społecznego – propozycja J.B. Rottera	172

8.3. Podejście interakcyjne A. Bandury – teoria społecznego uczenia się	176
8.4. Osobowość a społeczne uczenie w interpretacji W. Mischela	182
Podsumowanie	185

Rozdział VI

Podmiot kształtowany w procesie adaptacji – od natury biologicznej ku naturze kreowanej przez kulturę	187
1. Proces adaptacji jako podstawa rozwoju osobowości	187
1.1. Współczesne trendy interpretacyjne	187
1.2. Społeczno-analityczna interpretacja osobowości według R. Hogana	192
1.3. Ewolucja i środowisko podstawą osobowości w interpretacji T. Millona	195
2. Kultura i jej znaczenie – teorie kulturowe osobowości	198
2.1. Kultura a osobowość w interpretacji szkoły wzorców kulturowych – sięgając do historii badań i analiz	199
2.2. Współczesne kierunki badań nad relacją kultura–osobowość	204
2.2.1. Uwarunkowanie środowiskowo-kulturowe a osobowość	204
2.2.2. Problem akulturacji a rozwój osobowości	213
2.2.3. Transmisja kulturowa jako czynnik kreujący osobowość	214
2.2.4. Religia jako forma transmisji kultury a osobowość – na przykładzie hinduizmu	218
2.2.5. Uniwersalia kulturowe a osobowość	222
2.2.6. Uwagi ogólne i refleksje autorskie	224
Podsumowanie	228

Rozdział VII

Właściwości natury i jej sposób spełniania się w interakcji z otoczeniem – sięgając ku przeszłości, która wciąż ma znaczenie. Ewolucja podstawą osobowości	229
1. Podmiot i jego potrzeby naturalne w interakcji – psychoanaliza S. Freuda	230
2. Podmiot i kultura wpisana w naturę a indywidualna linia rozwoju – C.G. Jung	246
Podsumowanie	258

Rozdział VIII

Podmiot i jego potrzeby a formy adaptacji do społeczności i kultury	259
1. Kultura a potrzeby podmiotu – perspektywa psychoanalityczna E. Fromma	259
2. Kultura a potrzeby podmiotu – propozycja H.S. Sullivana	267

3. Społeczność i kultura w interakcji z podmiotem – propozycja K. Horney	273
4. Człowiek i jego dążenie do twórczej adaptacji – podstawy teorii A. Adlera	279
Podsumowanie	284

Rozdział IX

Człowiek jako podmiot w interakcji z innymi – teorie relacji z obiektem	286
1. Mechanizmy obronne ego w interpretacji A. Freud	286
2. Mechanizmy rozwoju i zaburzeń w interpretacji M. Klein	288
3. Procesy kształtowania się osobowości w ujęciu M. Mahler	290
4. Rozwój ego w analizach W. Fairbairna	291
5. O. Kernberga interpretacja zaburzeń ego	293
6. Rozwój struktury „mnie” – propozycja D. Winnicotta	295
7. Psychologia self H. Kohuta	298
Podsumowanie	301

Rozdział X

Człowiek jako podmiot w procesie adaptacji i rozwoju własnego potencjału – ku odkrywaniu własnej tożsamości	303
1. Psychologia ego H. Hartmanna	303
2. Kompetencja jako cel rozwoju i adaptacji – propozycja R. White’a	306
3. Teoria psychospołecznego rozwoju ego E.H. Eriksona	307
4. Rozwój w interpretacji kontynuatorów myśli eriksonowskiej	313
5. Mechanizmy i fazy rozwoju ego według J. Loevinger	316
6. Dążenie do spełnienia jako cel rozwoju w ujęciu Ch. Bühler	319
Podsumowanie	324

Rozdział XI

Człowiek jako podmiot działający i samoregulujący – aktywistyczno-regulacyjne teorie osobowości	325
1. Ogólne podstawy teorii aktywistyczno-regulacyjnych	325
2. Działalność jako podstawa osobowości w interpretacji S.L. Rubinsztejna	326
3. Aktywistyczna teoria osobowości A.N. Leontjewa	328
4. Osobowość w interpretacji S. Gerstmanna	331
5. Osobowość jako system tworzący i realizujący plany – propozycja T. Mądrzyckiego	336
6. Regulacyjna Teoria Osobowości J. Reykowskiego	339
7. Osobowość jako organizacja informacji w interpretacji W. Łukaszewskiego	343
8. Zadania podstawą rozwoju osobowości w interpretacji K. Obuchowskiego	345
9. Główne współczesne problemy aktywistycznej interpretacji	350

10. Działanie jako proces samoregulacji	353
Podsumowanie	356

Rozdział XII

Od spełnienia potrzeb i doświadczania siebie ku tworzeniu własnej tożsamości w interakcji	358
1. Naturalne dążenia – od realizacji potrzeb ku wartościom	359
1.1. Główne idee A. Angyala	359
1.2. Dążenie do spójności jako podstawowy motyw – interpretacja P. Lecky	364
1.3. Syndromy osobowości w ujęciu A. Masłowa	366
1.4. Dążenie do samorealizacji a rozwój osobowości – interpretacja C.R. Rogersa	370
2. Człowiek jako istota rozumiejąca i doświadczająca – antycypacja podstawy osobowości	376
3. Od potrzeb ku narracji – personologia H.A. Murraya	382
4. Biograficzne i narracyjne podstawy osobowości – konsekwencje teorii H.A. Murraya	388
5. Podmiot doświadczający w interpretacji H.J.M. Hermansa – w stronę „dialogowego ja”	393
Podsumowanie	400

Rozdział XIII

Człowiek jako podmiot odkrywający sens – egzystencjalna psychologia osobowości. W stronę podmiotu osobowego	401
1. Podstawowe założenia psychologii egzystencjalnej	401
2. Stawianie się w interpretacji L. Binswanger	405
3. Rozwój w ujęciu R. Maya	408
4. Mechanizmy nadawania znaczeń w interpretacji E. Strausa	409
5. Wola sensu jako podstawa rozwoju osobowości w teorii V.E. Frankla	411
6. Człowiek jako podmiot osobowy w interpretacji K. Popielskiego	416
Podsumowanie	418

Rozdział XIV

Autorska propozycja personalistycznej interpretacji osobowości	420
1. U podstaw możliwości interpretacji osobowości – ścieżki metodologiczne	420
2. Podstawy empiryczne uzasadniające możliwość interpretacji rozwoju osobowości poprzez odniesienie do atrybutów osoby	425
3. Spełnianie się osoby jako podstawa rozwoju osobowości	433
4. Prawa rozwoju osobowości	439

4.1. Zasada „przywiązanie–dystansowanie–indywidualizacja”	440
4.2. Relacja pomiędzy perspektywą subiektywną a perspektywą obiektywną	447
4.3. Zasada „od zewnątrz–ku wewnątrzoparciu”	450
4.4. Rozwój w kierunku bycia podmiotem	454
Podsumowanie – refleksje końcowe	458
 Bibliografia	 461
Spis tabel	479
Spis schematów	481
Indeks nazwisk	483